

Сергієнко Тетяна Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна

Sergienko7921@gmail.com

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

***Анотація.** У цій статті досліджено основні тенденції розвитку освіти у країнах Європейського Союзу. Досліджено пріоритетні орієнтири створення єдиної європейської системи освіти. Розглянуто концепцію та сутність освітньої політики Європейського Союзу в контексті особливостей формування загальних політик Європейського Союзу.*

***Ключові слова:** Європейський Союз, освіта, освітня політика, європейська система освіти, суспільство нового типу.*

***Annotation.** This article examines the main trends in the development of education in the countries of the European Union. Priority guidelines for the creation of a single European education system have been studied. The concept and essence of the educational policy of the European Union in the context of the peculiarities of the formation of the general policies of the European Union are considered.*

***Key words:** The European Union, education, educational policy, the European education system, a new type of society.*

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що освіта у сучасному суспільстві відіграє дуже важливу роль і це пов'язано з формуванням суспільства нового типу. Згідно до «Загальної декларації прав людини»,

прийнятої ООН, усі цивілізації можна поділити на мультикультурні та монокультурні [2, с. 67]. Тому рівень освіти суспільства високотехнологічної цивілізації набуває вирішального значення для економічного та соціального розвитку держави.

Вивчаючи роботи відомих вітчизняних та зарубіжних вчених щодо ролі освіти в суспільстві, зазначимо, що досягнутий інтерес стосується вивчення закономірностей та тенденцій розвитку освіти.

Однак, незважаючи на досить великий інтерес до цієї проблематики, залишається питання щодо вивчення основних тенденцій розвитку освіти у країнах Європейського Союзу.

Мета статті – розглянути основні тенденції розвитку освіти у країнах Європейського Союзу.

Результати дослідження. Освіта, як діяльність, за допомогою якої здійснюється особистісне зростання людини в системі сучасних відносин, набуває особливого значення. Така ідея освіти не так пов'язана з орієнтацією на підготовку нового покоління до життя, скільки з прагненням залучити людину до постійного активного процесу відкриттів та освоєння сучасного світу. Суть освіти у XXI столітті полягає у тому, щоб виростити людину з особистим суверенітетом, вільну та творчу, здатну до самореалізації [7, с. 719].

Перед сучасною освітою стоять універсальні цілі: вийти на новий рівень європейської якості освіти та забезпечити її конкурентоспроможність на світовому ринку шляхом її реформування на засадах демократизації, відкритості, неперервності, рівного доступу до освіти, мобільності, при цьому зберігаючи індивідуальність національної свідомості. Освіта перестає бути способом отримання загальноприйнятих знань, а стає способом обміну інформацією між людьми протягом усього їхнього життя і включає не тільки отримання інформації, а й взаємообмін. Тож, у сучасному світі освіта стала визначальним чинником людського розвитку і тому вона має стати ефективним стимулятором процесу європейської інтеграції [3, с. 55].

Реалії сьогодення свідчать, що процес євроінтеграції, його перехід на нові та глибші сфери співпраці характеризується постійно зростаючою інтенсивністю та не може обмежуватися лише політичними та економічними чинниками. Він покликаний охоплювати усі сфери суспільного життя, в тому числі і освітню. Для країн Європейського Союзу освіта є пріоритетним напрямом і четвертою найбільшою статтею видатків після соціального захисту, охорони здоров'я та надання державних послуг.

Визначальним пріоритетним напрямком створення єдиного європейського освітнього простору є розвиток полікультурної освіти та виховання, що зафіксовано в документах країн Європейського Союзу. З огляду на це науковці, політики та державні діячі країн Європейського Союзу докладають зусиль для досягнення діалогу та взаєморозуміння між представниками різних культур та етнічних груп у європейській спільноті. Турбота про збереження самобутності культур та їх розмаїття в країнах Європейського Союзу ґрунтується на визнанні культурного плюралізму як потужного чинника суспільного прогресу. Збільшення культурного розмаїття внаслідок міграційних процесів у країнах Європейського Союзу призводить до розвитку ідеї полікультурної освіти, надаючи особливого значення реалізації освітнього і навчального напрямку [5].

Основними напрямками застосування принципів мультикультуралізму в країнах Європейського Союзу є: по-перше, створення освіти для меншин, з метою надання їм та їхнім культурам «рівних можливостей», що є головною метою, яку ставить перед собою мультикультурний підхід; по-друге, сприяння культурному взаєморозумінню та толерантності між представниками різних етнічних груп у суспільстві, що досягається реформуванням навчальних програм, підручників і методик навчання.

Мультикультуралізм трактується як державна політика, яка означає, що державні освітні та культурні органи повинні визначати політику, конкретні заходи та ініціативи, які дозволять різним культурам розвиватися пліч-о-пліч у межах держави. Отже, зазначимо, що термін «мультикультурний» дуже широко використовується в європейському науковому дискурсі [1]. Хоча термін

«полікультуралізм» історично вживався в Європі. Відповідно пріоритетним напрямком створення єдиного європейського освітнього простору є розвиток полікультурної освіти та виховання, що зафіксовано в документах країн Європейського Союзу.

Особливістю полікультурної освіти є те, що прихильники цього підходу вважають, що упередження людей виникають через недостатнє знання історичної спадщини та недостатню увагу до сучасної взаємодії між представниками різних етнічних груп. Вважається, що можна знизити рівень упереджень і зменшити появу стереотипів і відчуження, вивчаючи культурні, расові чи етнічні відмінності, приділяючи таким дослідженням особливу увагу [6, с. 41]. Основна відмінність мультикультуралізму від полікультуралізму полягає в тому, що при мультикультуралізмі кожна нація розглядається окремо, взаємодія між представниками різних етносів обмежена, навчання ведеться в окремому освітньому просторі, а знання іншої культури є поверхневими. Полікультуралізм спрямований на сегрегацію, створення понять «своє» і «чуже», що негативно впливає на навчально-виховний процес.

Таким чином, слід зазначити, що застосування принципів мультикультурності в освіті в країнах Європейського Союзу далеко не зводиться ні до вивчення рідної мови дітей з груп меншин, ні до запровадження такого «предмету мультикультуралізму». У всіх школах країн – учасниць ЄС - це включає в себе перспективу перегляду всієї системи організації навчання і характеру викладання багатьох предметів, від мов та історії до природничих наук. І звідси виникають проблеми написання підручників з мультикультурних позицій, перепідготовки вчителів, впровадження нових методик навчання тощо. Вивчення мови та мова викладання є ключовими в цьому процесі. Перевага надається вивченню двох мов, результатом якого є успішне оволодіння як рідною, так і домінуючою мовою [4, с. 76].

Щодо полікультурності в сфері освіти, то цей принцип посів почесне місце в документах, що визначають культурну політику Ради Європи та

Європейського Союзу, однак із практичним застосуванням цього принципу і виникають складнощі [8, с. 284].

Так, поділ Бельгії на валлонську та фламандську громади виглядав цілком виправданим. Але коли численна мусульманська громада міста Брюсселя, цілком відповідно до задекларованих принципів культурного розмаїття, зажадала проголосити офіційною іншу мову... арабську, навіть демократична Бельгія виявилася до цього не готовою. Тому навіть у Європі досі тривають дискусії між консерваторами, які підтримують концепцію національної держави, і лібералами, які підтримують «безмежний» мультикультуралізм [9, с. 392].

Загалом ідеї полікультурної освіти та рекомендації Ради Європи щодо полікультурної освіти далекі від реалізації. Лише в деяких країнах, зокрема в Данії, Нідерландах і Швеції, полікультурна освіта офіційно визнана однією зі сфер освіти та навчання, особливо в початковій школі. Офіційні дані Нідерландів, Франції та Швеції, однак, підтверджують факт полікультурного виховання, яке здійснюється за трьома напрямками: сприяння шкільній успішності дітей етнічних меншин; запровадження двомовності в освіті, навчання рідною мовою; застосування принципів полікультурної освіти та навчання не лише до меншин, але й до провідної етнічної групи для розвитку взаєморозуміння та взаємозбагачення.

Щодо особливостей розвитку освітнього простору в країнах Європейського Союзу, то він полягає в:

- прагненні до демократичної системи освіти, тобто доступність освіти для всього населення;
- зростанні ринку освітніх послуг;
- розширенні мереж вищої освіти та зміни соціального складу здобувачів вищої освіти;
- пріоритетності фінансування освіти;
- постійному оновленні освітніх програм вищих навчальних закладів;

- відходу від орієнтації на середнього учня, підвищенні інтересу до обдарованого учня, до особливостей розкриття його здібностей і потенціалу.

Висновки. Підводячи підсумок даного дослідження зазначимо, що цінність різноманітності культури потребує особливої уваги до збереження та подальшого розвитку. Сполучною ланкою може бути культурний ареал, тобто міжкультурне поле для діалогу, контактів, обміну думками, порівнянні культурних цінностей. Це дозволить більш ефективно впоратися з культурними відмінностями, знайти шляхи формування дієздатної особистості толерантно сприймаючої культурні цінності інших народів і органічно інтегруватися в культурний простір, не відмовляючись від своїх національних культурних цінностей.

Головним завданням країн Європейського Союзу є збереження значних здобутків і стимулювання розвитку національних культур країн-учасниць Європейського Союзу з урахуванням їх культурного розмаїття, традицій та особливостей, у тому числі і в освітній сфері. Саме тому серед основних завдань країн Європейського Союзу є забезпечення ефективності системи освіти та підвищення її якості. Об'єднання європейських країн призвело до створення багатомовного середовища та необхідності визначення певних принципів і правил співіснування окремих країн-учасниць і союзу в цілому.

Список використаних джерел

1. Асаєва В.В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text11612.html> (дата звернення 26.02.24).

2. Ковалинська І.В. Поняття «полікультурність» та «мультикультурність» у науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 1 (13). С. 65-78.

3. Краєвська О. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2011. Вип. 28. С. 53-65. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21RE

[F=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VLNU_Mv_2011_28_7;](http://F=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VLNU_Mv_2011_28_7;file:///E:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/VLNU_Mv_2011_28_7.pdf)
file:///E:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/VLNU_Mv_2011_28_7.pdf (дата звернення 26.02.24).

4. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис; пер. з англ. К. : К.І.С., 2005. 466 с.

5. На шляху до Європейського простору вищої освіти. URL: <http://www.tempus.org.ua/uk/vyshha-osvita-ta-bolonskyjproces/informacijno-analitychni-materialy.html> (дата звернення 26.02.24).

6. Пришляк о. Мультикультуралізм і мультикультурна освіта за рубежом та в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2019. №2. С. 39–46.

7. Сергієнко Т.І. Освіта як невід'ємна складова для сталого розвитку суспільства. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – до університетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. № 2. С. 718-725. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16660> (дата звернення 26.02.24).

8. Сисоева С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика. Рівне: ТзОВ фірма «Овід», 2012. 351с.

9. Тетерюк-Кінч Ю. Система вищої освіти в країнах Європейського Союзу. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали науково-практичної інтернет-конференції* (м. Переяслав-Хмельницький, 28 листопада 2018 р.). Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 41. С. 391-394.